

تحلیل داده های کیفی

محمد علی برومند

۲۰ آبان ۱۴۰۴

اهداف کارگاه :

- آشنایی با کاربرد تحلیل کیفی در پژوهش‌های حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی
- شناخت محیط و قابلیت‌های اصلی نرم‌افزار **MAXQDA**
- تمرین کدگذاری و تحلیل اولیه داده‌های متنی
- آشنایی با نحوه استخراج نتایج و گزارش ساده از داده‌ها

منظور از تحلیل داده های کیفی چیست؟

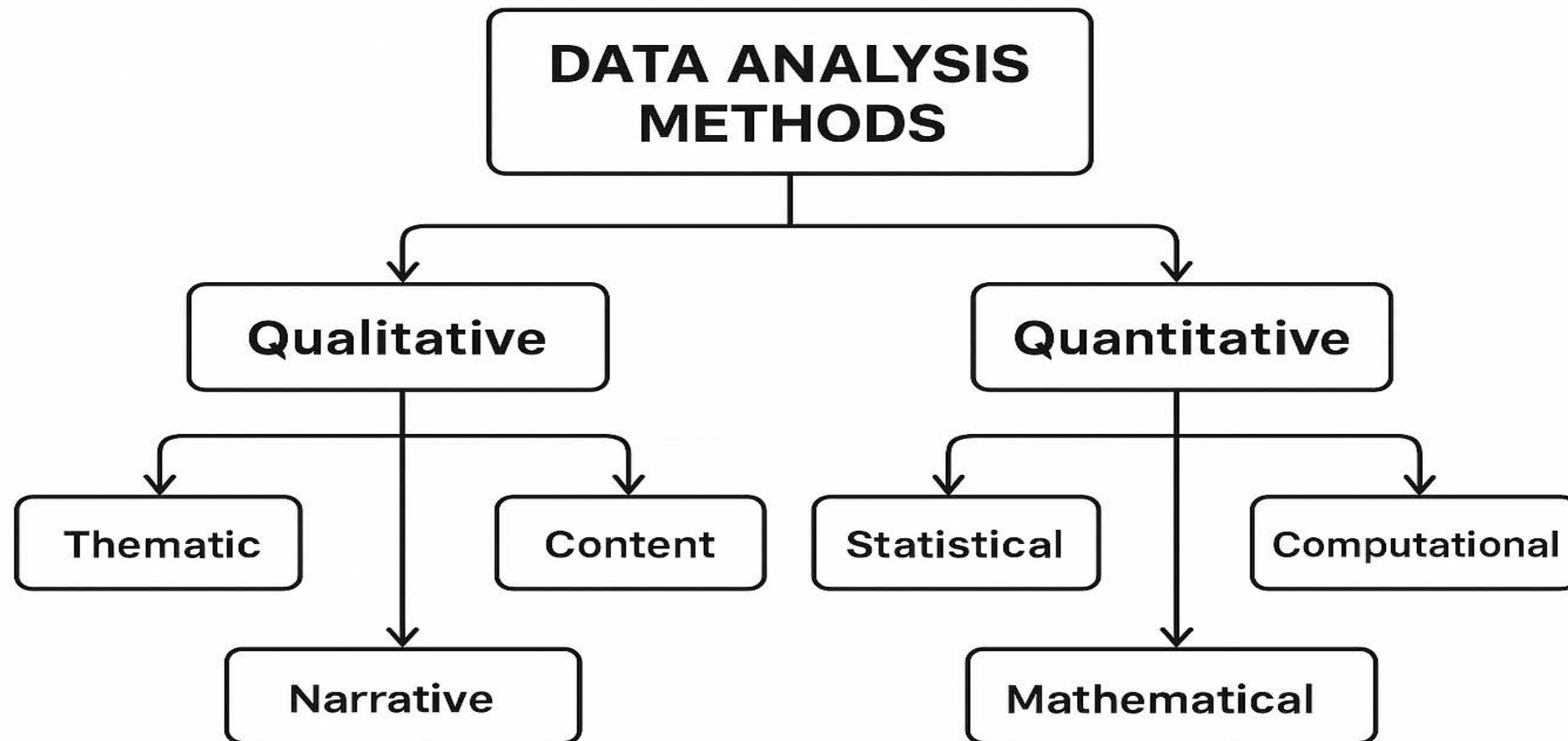

- بر پایه عدد و آمار انجام می شود و برای آزمون فرضیه ها به کار می رود.
- آمار توصیفی: خلاصه سازی داده ها با شاخص هایی مثل میانگین، میانه، و نمودارها.
- آمار استنباطی: تعمیم نتایج از نمونه به جامعه (آزمون t ، آنالیز واریانس، کای دو، رگرسیون).
- مدل سازی آماری: کشف روابط پیچیده میان متغیرها (**SEM**، تحلیل عاملی، تحلیل خوشه ای).
- تحلیل پیش بینی کننده: استفاده از داده ها برای پیش بینی (رگرسیون چندگانه، مدل های یادگیری ماشین).

- بر پایه تفسیر و معناست و برای درک پدیده‌ها و تجربیات انسانی استفاده می‌شود.
- تحلیل محتوای کیفی (**Content Analysis**) : شناسایی مضامین و کدگذاری داده‌های متنی.
- تحلیل تماتیک (**Thematic Analysis**) : استخراج الگوها و تم‌های اصلی در داده‌ها.
- نظریه پردازی زمینه‌ای (**Grounded Theory**) : ساخت نظریه از دل داده‌ها.
- پدیدارشناسی (**Phenomenology**) : درک تجربه زیسته افراد.
- تحلیل گفتمان (**Discourse Analysis**) : بررسی زبان و قدرت در متون گفتاری و نوشتاری.
- تحلیل روایتی (**Narrative Analysis**) : تفسیر داستان‌ها و روایت‌های شخصی.
- تحلیل چارچوبی (**Framework Analysis**) : دسته‌بندی داده‌ها بر اساس چارچوب از پیش تعیین شده.

ویژگی	تحلیل داده های کیفی (Qualitative)	تحلیل داده های کمی (Quantitative)
نوع داده ها	متنی، گفتاری، تصویری، مصاحبه و مشاهده	عددی، قابل اندازه گیری (مثلاً نمره، فراوانی، درصد)
هدف اصلی	درک عمیق پدیده ها، معنا و تجربه افراد	آزمون فرضیه ها، تعمیم نتایج، کشف روابط آماری
روش جمع آوری داده	مصاحبه، مشاهده، اسناد، پرسشنامه باز	پرسشنامه های بسته، آزمون ها، اندازه گیری ها
ابزار تحلیل	نرم افزارهای کیفی مثل MAXQDA، NVivo، ATLAS.ti	نرم افزارهای آماری مثل SPSS، R، Excel
نوع تحلیل	تفسیری و موضوعی (کدگذاری و تماتیک)	آماري (توصیفی و استنباطی)
نتیجه نهایی	مضامین، مقوله ها، مدل مفهومی، روایت ها	جداول، نمودارها، ضرایب همبستگی، مدل های ریاضی
نقش پژوهشگر	درگیر در تفسیر و معنا دادن به داده ها	بی طرف و مستقل از داده ها
نوع نتیجه گیری	وابسته به زمینه (Context-specific)	تعمیم پذیر به جامعه آماری
نمونه روش ها	تحلیل محتوا، تحلیل تماتیک، نظریه زمینه ای	آمار توصیفی، رگرسیون، ANOVA، همبستگی

- نرم افزار **MAXQDA** یک ابزار قدرتمند برای تحلیل داده‌های کیفی است که به پژوهشگران امکان می‌دهد مصاحبه‌ها، پرسش‌نامه‌ها، متون و رسانه‌ها را کدگذاری و تحلیل کنند.
- این نرم‌افزار از روش‌های مختلف پژوهش کیفی، کمی و آمیخته پشتیبانی می‌کند و برای مدیریت، سازماندهی و تفسیر داده‌های پژوهشی طراحی شده است.
- **MAXQDA** به کاربران کمک می‌کند تا با بصری‌سازی داده‌ها، استخراج مضامین و الگوهای پنهان را ساده‌تر و دقیق‌تر انجام دهند.

کار با نرم افزار

■ نصب نرم افزار

■ معرفی نمای کلی از نرم افزار **MAX**

■ ایجاد پروژه / باز نمودن پروژه ذخیره شده

■ تهیه فایل پشتیبان و ذخیره سازی

■ تغییر **LayOut** پنجره ها

کار با نرم افزار

■ کار با پنجره **Document System**

- محتوای اسناد
- ساختن سند و ویرایش آن
- گروه بندی اسناد و ویرایش گروه بندی
- جابجایی بین اسناد و گروه ها
- جستجوی سند
- فعال سازی و ویرایش سند
- جستجو در سند
- اضافه کردن متغیرهای مربوط به سند (سن ، جنس، وزن و)

الزامات پیاده سازی محتوای مصاحبه ها

- پیاده سازی دقیق و وفادار به صحبت ها: متن مصاحبه باید دقیقاً همان چیزی باشد که مصاحبه شونده گفته و معنی آن تغییر نکند.
- ساختاردهی واضح سؤال و پاسخ: هر سؤال و پاسخ باید جداگانه و با قالب یکنواخت مشخص شود تا کدگذاری آسان شود.
- تفکیک اسناد و پیاده سازی تفکیک شده: هر مصاحبه باید در قالب یک سند مجزا در نرم افزار وارد شود.
- حفظ ناشناسی مصاحبه شونده: اطلاعات شناسایی حذف شود و هر مصاحبه با یک شناسه جایگزین مشخص گردد.
- فرمت مناسب برای **MAXQDA**: فایل ها باید در قالب **Word**، **TXT** یا **PDF** باشند و آماده ورود به نرم افزار باشند.
- کیفیت و خوانایی متن: نگارش درست و پاراگراف بندی مناسب باعث تحلیل راحت و دقیق می شود.
- امکان اضافه کردن متادیتا: اطلاعات پس زمینه مصاحبه شونده (مثل جنسیت یا رشته) می تواند به عنوان متادیتا وارد شود.
- دسته بندی درست اسناد
- پیوستگی و استمرار برای کار روی اسناد
- توالی تولید سند و کدگذاری
- توجه به قاعده اشباع: مصاحبه و تولید سند تا زمان رسیدن به پاسخ های تکراری ادامه می باید
- توجه به قاعده استقرار تحلیلی: مصاحبه با کیس های متنوع انجام شود

■ آشنایی با مفهوم کدگذاری باز
شناسایی مفاهیم و مضامین اولیه بدون پیش‌فرض

■ جابجایی کد ها

■ استفاده از کدهای قبلا ایجاد شده

■ **Deactivation**

■ **Rename Code**

الزامات کد گذاری باز

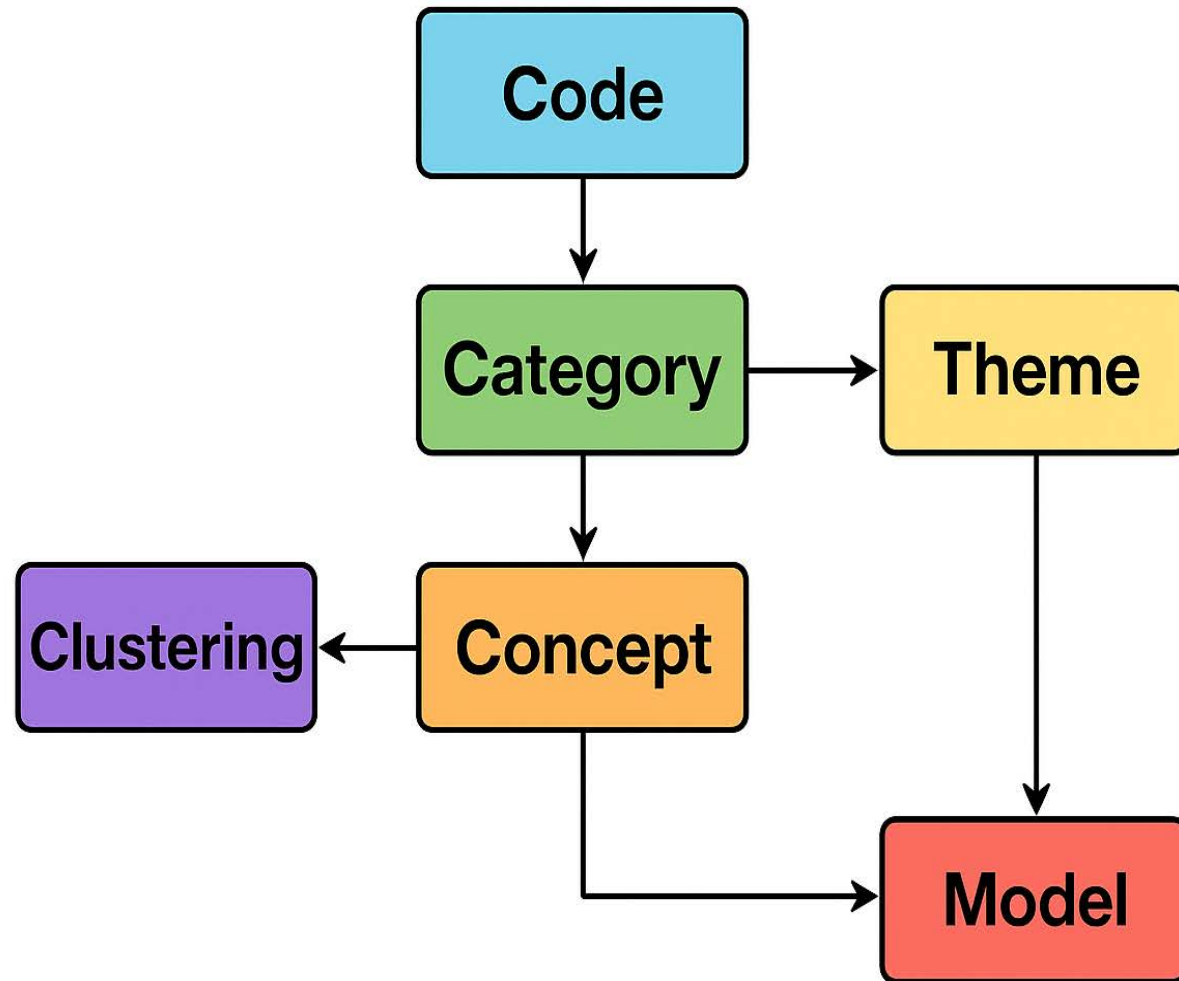
- انجام کدگذاری بلافاصله بعد از مصاحبه
- انجام کدگذاری توسط شخصی که مصاحبه کننده بوده
- برای مفهوم سازی دقت زیاد لازم است (پرهیز از عجله)
- از اصطلاحات و پیش فرض های تخصصی استفاده نکنید
- نگران اعتبار مفاهیم اولیه نباشید
- از توافق کدگذاران برای افزایش نسبی و اعتبار مفاهیم
- استفاده از مفاهیم کوتاه و رسا
- پرهیز از مفاهیم و عبارات بسیار کلی و جامع
- یادداشت کردن نکاتی که حین مفهوم سازی به ذهن میرسد (**Code Memo**)

کدگذاری محوری AXIAL CODING

- مفهوم کدگذاری محوری
- ارتباط بین کدهای باز را شناسایی و دسته‌بندی می‌کند. هدف آن ایجاد محورهای مفهومی و نشان دادن روابط بین مفاهیم است.
- ایجاد کدهای محوری
- ویرایش مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها
- نحوه تهیه خروجی یک مقوله

۱. کد (Code)

- تعریف: کوچک‌ترین واحد معنایی یا برجستگی است که به بخشی از متن اختصاص می‌دهی تا یک مفهوم خاص را نشان دهد.

- در **MAXQDA**: کدها معمولاً به رنگ‌های مختلف نمایش داده می‌شوند و می‌توانند به چند بخش از متن اختصاص یابند.

- مثال:

در جمله‌ی «کتاب‌های چاپی وقت‌گیر هستند»، می‌توان کد «زمان‌بر بودن منابع چاپی» را اختصاص داد.

■ مقوله یا زیرمقوله ((**Category / Subcategory**)

■ تعریف: گروهی از کدهای مرتبط که در یک مفهوم بزرگتر مشترک‌اند.

■ نقش: مقوله‌ها نظم و ساختار به داده‌ها می‌دهند و بین کدهای مشابه ارتباط برقرار می‌کنند.

■ مثال:

کدهای «زمان بر بودن»، «دسترسی دشوار»، «قدیمی بودن» همگی زیر مقوله‌ی «موانع استفاده از منابع چاپی» قرار می‌گیرند.

■ تم یا مضمون ((Theme)

- تعریف: الگو یا ایده‌ی کلی که از تحلیل چند مقوله به دست می‌آید و پیام اصلی داده‌ها را منتقل می‌کند.
- نقش: تم‌ها بیانگر یافته‌های اصلی پژوهش هستند و به پرسش تحقیق پاسخ می‌دهند.

■ مثال:

از مقوله‌های «موانع استفاده»، «مزایای منابع دیجیتال»، و «نقش آموزش»، تم کلی «تحول در رفتار اطلاعاتی دانشجویان» استخراج می‌شود.

با تشکر از
شما

